

POLITIČKA PARTICIPACIJA I POVJERENJE MLADIH SRBIJE I REPUBLIKE SRPSKE U POLITIČKE INSTITUCIJE¹

Ključne riječi

*Politička participacija;
društvene mreže; mladi;
generacija Z; povjerenje;
institucije; Srbija;
Republika Srpska.*

Autori

*Dr Đorđe Vuković je
redovni profesor na
Fakultetu političkih nauka
Univerziteta u Banjoj Luci*

*Dr Aleksandar Vranješ
je docent na Fakultetu
političkih nauka Univerziteta
u Banjoj Luci*

*Srđan Radanović je student
Fakulteta političkih nauka
Univerziteta u Banjoj Luci*

Korespondencija

*djordje.vukovic@fpn.unibl.org
aleksandar.vranjes@
fpn.unibl.org
srdjanradanovic4@gmail.com*

Oblasti

*Politička teorija
Političko komuniciranje*

DOI

10.5937/politeia0-62871

Datum prijema članka

18.09.2025

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje

26.11.2025

Rezime:

Rad istražuje nivo političkog povjerenja i obrasce političke participacije mladih u Srbiji i Republici Srpskoj, posebno među pripadnicima generacije Z. Na osnovu kombinovanog kvalitativnog i kvantitativnog istraživanja, sprovedenog na uzorku od 555 ispitanika, analiziraju se dimenzije političke kulture kao što su medijska pismenost, politička involviranost, cinizam, anomija, povjerenje u institucije, autoritarnost i odnos prema državnim simbolima. Rezultati pokazuju izrazito nizak stepen povjerenja mladih u ključne političke institucije – vladu, parlament, predsjednika, pravosuđe i političke partije – uz istovremeno visoku izbornu participaciju. Većina mladih smatra da političke partije ne zastupaju interese građana, da mediji nisu pouzdan izvor informacija i da pojedinci nemaju realnu mogućnost uticaja na odlučivanje. Iako generacija Z izražava snažnu vezanost za državne simbole i pokazuje toleranciju prema različitosti, evidentan je porast političkog cinizma, osjećaj marginalizacije i uvjerenje da klasične institucije demokratije ne ispunjavaju očekivanja mladih. Nalazi ukazuju na strukturalnu krizu političke legitimnosti i potrebu za redefinisanjem mehanizama uključivanja mladih u politički život. Analiza naglašava da je jačanje povjerenja generacije Z u institucije ključni preduslov demokratske konsolidacije.

1 Tekst je nastao u okviru naučnog projekta pod nazivom „Stavovi mladih o političkoj kulturi na društvenim mrežama”, finansiranoj od strane Autonomne pokrajine Vojvodina – Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i istraživačku djelatnost, rješenje br. 000648155 2024 09418 003 000 000 001/2 za 2024. godinu, u saradnji sa Pedagoškim fakultetom u Somboru Univerziteta u Novom Sadu.

UVOD

Demokratske institucije nisu dovoljan uslov funkcionisanja i stabilnosti političkog sistema ako ne počivaju i na odgovarajućem obliku političke kulture. Za djelotvornost političkog sistema i demokratskog načina vladanja od posebnog je značaja pitanje političkog povjerenja. Povjerenje¹ građana u institucije, u političke predstavnike, u sunarodnike, sugrađane i u sposobnost vlastitog uticaja na političko odlučivanje predstavlja ju srž političke kulture.

Španski sociolog Manuel Kastels zapaža da većina građana na svijetu danas nema povjerenja u svoje političke predstavnike, u vodeće političke partije, institucije i vođe svojih država, što je ključni uzrok široko rasprostranjene krize političkog legitimiteta koja u posljednje vrijeme determiniše globalnu politiku i ometa promjene koje bi rezultirale poboljšavanjem demokratskog života i njegovih temeljnih vrijednosti. Kastels čak tvrdi da je na vidjelu *kolaps* političkog modela predstavnništva i vladavine. „Nepovjerenje u institucije, gotovo u celom svetu, oduzima legitimnost političkim predstavnicima i, samim tim, ostavlja nas kao siroče bez utočišta koje bi nam pružilo zaštitu u ime zajedničkog interesa” (Kastels, 2022: 13). On smatra da ovaj slom ne postavlja pitanje političke opcije, desnice ili ljevice, već da je mnogo dublji i obuhvata kognitivni i emocionalni nivo. To omogućava veći prostor za autoritarnu praksu.

I Ivan Krastev (2013) proučavajući političke procese u državama širom planete tokom posljednje decenije, ističe da je zajedničko milionima građana – masovno nepovjerenje u političke elite, nepovjerenje u vlade,

opozicione stranke, nepovjerenje u organizacije, razočarenje građana kao glasača i njihov *revolt* protiv predstavničke demokratije, zbog čega postavlja pitanje da li je demokratija uopšte moguća bez povjerenja građana u svoje vlade.

Više od dvije trećine Evropljana ne vjeruje svojim vladama – što nije bio slučaj prije nekoliko decenija. Krastev posebno apostrofira poražavajuće činjenice da građani ne vjeruju kako je njihov glas bitan za upravljanje državom, ne vjeruju u poštene izbore čak i onda kada su saglasni da se izborni proces odigrao slobodno i regularno. „Paradoksalno je to da je demokratija dovela do smanjenja poverenja u demokratske institucije i da sveopšti zahtev za transparentnošću neće povratiti izgubljeno poverenje, već će produbiti nepovjerenje u političke institucije i političke vođe” (Krastev, 2013: 9). Prema Krastevu, istorija je puna dokaza da je stepen povjerenja građana u vlast presudan element svakog demokratskog sistema, ali i da nepovjerenje u pretjeranoj mjeri dodatno slabi njihovu poziciju. „Ukoliko ne vjerujete nikome, ništa ne možete ni promijeniti” (Ibid.), zaključuje autor.

Srpski istraživači Bojan Teodosijević i Zoran Pavlović (2017) navode najčešće karakteristike populizma, među kojima su – nepovjerenje u političke institucije, sumnja u reprezentativnost političkih predstavnika i generalno negativan stav prema političkoj eliti. Povezanost takve orijentacije sa potencijalnom podrškom nedemokratskim formama vladavine značajno je pitanje, jer se često ističe kako populizam predstavlja opasnost za demokratiju i pogoduje razvoju nedemokratskih režima. „Drugo, dalja istraživanja bi trebalo da posvete pažnju alternativnoj hipo-

1 Narочито је значајно за земље у транзицији. Још су амерички политиколози Almond i Verba у пioniрским истраживањима политичке културе (Almond, Verba, 1963) истicali да је приликом тумачења степена политичког повjерења важно уобзирити демократску транзицију државе.

tezi – da nepoverenje i nezadovoljstvo demokratskim institucijama može da vodi većim zahtevima u pogledu kvaliteta funkcionisanja demokratskih institucija. Tada bi se i populizam mogao tumačiti kao korektiv demokratiji, a ne samo kao pretnja” (Teodosijević, Pavlović, 2017: 83).

Francuski filozof Žak Ransijer navodi da usljed slabosti demokratskog društva u kojem se banalizuju sve profesionalne djelatnosti i ne prihvataju ničije kompetencije, a rastu prohtjevi za materijalnim blagostanjem i ličnom srećom nastaje „nesputana vladavina individualnih želja u savremenom masovnom društvu” (Ransijer, 2013: 7). Umnožavanje želja i potreba građane je učinilo nezainteresovanim za opšte interese. Dijego Fuzaro (2020) dodaje da su masovne komunikacije i medijski spektakli proizveli standardizaciju poruka, uniformisanje očekivanja, simulaciju izbora, umanjenje i dezorijentaciju kritičke sposobnosti. Prema Fuzaru, nepovjerenje nije isto što i neslaganje. Neslaganje je značajan politički čin, temeljna vrлина političkog života u demokratiji koja uzrokuje razne političke procese koji mogu da dovedu do jačanja legitimnosti vlasti i institucija (Fuzaro, 2020).

Za demokratizaciju društva od posebnog je značaja ozbiljnije uključivanje mladih i obrazovanih generacija u proces političkog odlučivanja i imanentog uticaja na strukture vlasti. Jedan od preduslova političke participacije mladih jeste povećavanje informisanosti, medijske i političke kompetencije. Proaktivnost novih naraštaja, njihovo stupanje u javni život, podmlađivanje političkih partija, učestvovanje u debatama i angažovanje za opšte dobro imperativ je svake društvene zajednice. Bojan Vranić (2025) dobro je primijetio da je došlo do izvjesnog napretka kada je riječ o proaktivnosti nove generacije. Prije pandemije Kovid 19, istraživanja su uglavnom pokazivala pasivnost mladih,

međutim, socijalne promjene koje je donijela pandemija, poput zaključavanja, vanrednog stanja, ograničenja osnovnih sloboda, promjene u obrazovnoj i poslovnoj okolini i navikama, dovela je do povećanja stepena mobilizacije mladih (Vranić, 2025: 24).

Neizostavni faktori demokratskog političkog života, politička kompetencija i politička participacija, odrednice su kvalitetnog funkcionisanja demokratije, djelotvornog političkog sistema. Izvori političke kompetencije značajan su element demokratske političke kulture. Izuzetno je važno uvjerenje da pojedinac može ostvarivati određen uticaj i kontrolu nad političkim elitama i procesom političkog odlučivanja. Glavni pokazatelj tog vjerovanja jeste politička kompetencija, samopouzdanje za političko djelovanje. Među najvažnije izvore političke kompetencije, prema Gabrielu Almondu i Sidneju Verbi (2000), spada obrazovanje ljudi. Oni razlikuju političko uključivanje od političke participacije, pa razgovor o politici ne uzimaju kao indikator političke participacije, već političkog uključivanja, gdje ubrajaju i interes za politiku, dok pod pojmom političke participacije podrazumijevaju one aktivnosti kojima građani mogu da utiču na procese vladanja (Almond, Verba, 2000).

Postoji velika sličnost, gotovo istovjetnost, između političke kompetencije i političke pismenosti. Politička pismenost odnosi se na znanje o temeljnim pojmovima u politici, političke stavove i političke vrijednosti, znanja o vlastima, opoziciji, izborima, vlastitoj ulozi u političkom životu. Kompetencija je, dakle, poseban vid orijentacije prema politici. Politička kompetencija građana manifestuje se u političkom komuniciranju, ponašanju, rezonovanju, odlučivanju, njihovim vrijednosnim orijentacijama, načinu političkog djelovanja, odnosu prema sistemu, državi, njenim simbolima, vlastima, opoziciji, medijima,

biračima itd. Ispitivanje političkih kompetencija važan je preduslov za razumijevanje i analizu različitih poredaka. Politička participacija predstavlja dobrovoljno sudjelovanje u politici, učestvovanje u procesu formulisanja političkih stavova, donošenje i provođenje javne politike, oblikovanje političke volje u zajednici. Britanski teoretičar Entoni Birč navodi najučestalije tipove političke participacije: glasanje na izborima i referendumima, agitovanje, članstvo u političkoj partiji, demonstracije, štrajkovi i građanska neposlušnost (Birch, 1993).

Politički legitimitet podrazumijeva sposobnost određene politike da pribavlja sistem političkih shvatanja i uverenja članova političke zajednice bez prinude i straha od sankcija, te predstavlja vrednosni konsenzus, dobrovoljni pristanak. Politička kultura obuhvata upravo te orijentacije građana prema političkom poretku, institucijama, političarima. Između političke socijalizacije i političkog sistema otvara se pitanje koje/kakve politike znanja, ponašanja, osjećanja odgovaraju uspješnom funkcionisanju sistema. „Osjećanja ljudi prema vlastima mogu se izvesti iz očekivanja u pogledu njihovog tretmana” (Almond, Verba, 2000: 83).

EMPIRIJSKA ANALIZA

Istraživanje je i kvalitativno i kvantitativno, a mjerenje je sprovedeno nominalnim i likertovim skalama za mjerenje stavova putem onlajn anketne forme. Cilj istraživanja, a samim tim i analize prikupljenih podataka, nije generalizacija, već pokušaj dubinskog sagledavanja problema nepovjerenja kod mladih, koje danas gotovo dominantno čini generacija Z. Anketnim ispitivanjem bilo je obuhvaćeno 555 mladih ljudi iz Srbije i Republike Srpske, prosječne starosne dobi od 22,62 godine života, od kojih su 74,95

odsto studenti, 10,81 odsto visokoobrazovani, a 14,05 sa završenom srednjom školom. U istraživanju su sudjelovala 383 ispitanika (69,01 %) ženskog i 172 (30,99 %) muškog pola.

Anketna pitanja podijeljena su u nekoliko cjelina prema skalama. S obzirom na to, stavovi ispitanika mjereni su skalama medijske pismenosti, političke involviranosti, političkog cinizma, anomije, povjerenja prema institucijama, autoritarne političke submisivnosti, autoritarne agresivnosti, konformizma, odnosa prema simbolima, te poželjnih osobina političara.

Na anketna pitanja odgovarali su studenti četiri univerziteta (najviše iz Banje Luke i Novog Sada, a potom Beograda i Istočnog Sarajeva) u periodu jula i avgusta 2024. godine (Vuković, Vranješ, 2025).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja pokazuju da mladi izbjegavaju društvene mreže kao mjesto gdje izražavaju mišljenja o politici. To čini tek svaki dvadeseti ispitanik, dok gotovo svaki drugi (45,95 odsto) ipak komentariše političke događaje u društvu prijatelja i poznanika. Društvene mreže koristi 97,66 odsto ispitanika (dominantno Instagram i Jutjub, nešto manje Fejsbuk i Tik-Tok, a najmanje X mrežu i Diskord).

Klasičnim medijima (televizija, radio, štampa) vjeruje 31,17 odsto, njihovim onlajn izdanjima 15,85 odsto, dok društvenim mrežama vjeruje 18,2 odsto. Samo 7,39 odsto ispitanika smatra da mediji rade u interesu javnosti, dok mnogo više, tj. 68,29 odsto vjeruje da rade u interesu oglašivača, 71,71 odsto smatra da rade u vlastitom interesu, a 79,10 odsto u interesu vlasti.

Da su sadržaji na društvenim mrežama istiniti, smatra samo 7,39 odsto ispitanika, dok 55,67 odsto ispitanika provjerava

kredibilnost.

Tek svaki peti ispitanik (21,26 odsto) prati profile političara i političkih partija. Nisu naročito ni aktivni – 16,58 odsto često objavljuje sadržaje koje samostalno kreira. Većina ispitanika (61,08 odsto) ni ne informiše se na mrežama, iako ih gotovo svi (97,66 odsto) koriste. To se može dovesti u vezu sa podatkom iz istraživanja – samo 7,39 odsto misli da su sadržaji na društvenim mrežama istiniti, a više od polovine (55,67 odsto) često provjerava kredibilitet sadržaja koje čita na društvenim mrežama.

Interesovanje za političke događaje bitan je indikator aktivnog odnosa prema politici i preduslov građanske i demokratske političke kulture. Istovremeno, odsustvo vjerovanja u vlastitu moć i moć svojih sunarodnika da mogu uticati na rad vlasti pokazatelj je podaničkog obrasca političke kulture. Naši ispitanici većinski smatraju da ljudi sa kojima žive u istoj državi nisu sposobni da izaberu dobru vlast, dok tek 12,43 odsto misli drugačije. Da će društvo propasti ako se postojeći autoriteti osporavaju ili negiraju, vjeruje 30,99 odsto njih, dok 42,70 odsto ispitanika nema mišljenje (niti se slažu, niti ne slažu). Tek manje od trećine smatra drugačije. Svaki peti ispitanik, tj. 20,18 odsto vjeruje da je zemlji potreban vođa kojem će narod vjerovati i slijediti ga.

O politici se svakodnevno informiše 38,92 odsto ispitanika. Politička zbivanja komentariše 5,95 odsto. Na izbore uvijek izlazi 72,79 odsto, a za koga će glasati unaprijed zna 54,59 odsto ispitanika.

Istraživanja pokazuju da 76,51 odsto ispitanika smatra da država gleda samo kako da izvuče što veću korist od građana.

Razgovore sa prijateljima i poznanicima o politici vodi 54,05 odsto ispitanika (ili još bolje gotovo polovina ne vodi ni takve razgovore), u radu političkih partija učestvovalo je 14,95 odsto, dok na predizborne promoci-

je odlazi 9,01 odsto. Da je danas teško bilo kome vjerovati, smatra 75,86 odsto ispitanika.

Povjerenje u političke partije je najmanje. Samo 2,52 odsto ima povjerenje, što se potpuno uklapa u globalne političke trendove na koje ukazuju brojna istraživanja širom kontinenta. Uostalom, da političke partije interesuje samo njihov glas, ali ne i mišljenje, smatra čak 85,41 odsto ispitanika, a 56,75 odsto ispitanika izjasnilo se da nijednoj političkoj partiji ne treba vjerovati. Treba u obzir uzeti i podatak da još 35,86 odsto njih nema jasno definisano mišljenje.

Povjerenje u policiju je najveće (21,98 odsto), više nego dvostuko veće od povjerenja u sudstvo i tužilaštvo, a gotovo trostuko veće nego u izvršnu i zakonodavnu vlast (7,93 odsto). Takođe, osim policije, mladi vjeruju i u nevladine organizacije (19,1 odsto) dvostruko više od sudstva i tužilaštva.

Da nijednoj partiji ne treba vjerovati, smatra 56,75 odsto ispitanika, a tvrdnju da političari gledaju samo svoje interese zastupa 84,51 odsto ispitanika, dok 82,89 odsto smatra da političari obećavaju ono što ne mogu ispuniti. Da se politikom bave samo nemoćni ljudi smatra 45,22 odsto ispitanika. U institucije Predsjednika, Vlade, Parlamenta uopšte nema povjerenja 47,21 odsto ispitanika, uglavnom nema povjerenja 19,82 odsto (ukupno 67 odsto), veliko povjerenje ima 0,9 odsto, a uglavnom ima povjerenje 7,3 odsto ispitanika. Da narodni poslanici ne vode računa o opštem interesu, već o interesu moćnika, smatra čak 82,34 odsto ispitanika, a 31,35 odsto ispitanika izjasnilo se da je potreban snažan vođa kojeg će slijediti i kojem će vjerovati.

Prilično zanimljivi i značajni podaci istraživanja odnose se na pitanja vezanosti za državne simbole i nacionalni identitet. Apсолutna većina ispitanika (91,89 odsto) poznaje najznačajnija znamenja i osjeća prema njima

poštovanje (80,90 odsto), većina je na njih i ponosna (61,62 odsto), a ohrabrujući su podaci da se više od polovine mladih (56,75 odsto) osjeća srećnim što živi u svojoj otadžbini, ali bez povjerenja u rad institucija, sprovođenje zakona, političke partije, medije i ljude oko sebe prilikom biranja lidera.

Himna, grb, zastava i tradicija manifestuju se kao ujedinjavajući faktor političke kulture, međutim, da treba biti lojalan državnim vlastima, saglasno je 20,90 odsto ispitanika (od čega potpuno 1,80 odsto, a uglavnom 19,10 odsto). Sa tvrdnjom da su poslušni građani jedina garancija političke stabilnosti u društvu saglasno je 41,35 odsto ispitanika, dok suprotno misli njih 37,12 odsto.

Ipak, političku participaciju mladih u Srbiji i Republici Srpskoj moramo posmatrati u kontekstu realnih mogućnosti njihovog angažmana u postojećem socijalnom okrilju, tradicionalne uloge mladih u politici i političkim partijama, uz motive političkog djelovanja svojstvene akademskom idealizmu i obavezama u nastavno-naučnom procesu.

GENERACIJA Z I ODNOS PREMA INSTITUCIJAMA

Generacije prevashodno čine lica iste starosti, rođena u periodu ne dužem od 33 godine, što znači da u ovom kontekstu ne razmatramo pojmove porodičnih generacija. Generacije su kohorte koje su podijeljene s obzirom na društveno-istorijsko razdoblje u kome su formirane. Te kohorte su djeca, mladi, sredovječni i stari. Kada spojimo biološke, statističke i sociološke aspekte, zaključujemo da je generacija društvena grupa smještena u određenom društvenom vremenu. Svaka generacija ima svoj poseban pogled na svijet, svoj sistem vrijednosti, drugačije stiče svijest o sebi i svojim neprijateljima. Na te stavove utiče okruženje, tehnološki napredak, kao i

društveno-politička dešavanja i promjene.

Generacijske osobine najviše se razvijaju u djetinjstvu i mladosti. Sa pojmom generacije usko je povezan i pojam mladih. Mladost je period od 14 do 27 godine života. Mladi postoje u svakom društvu, dok omladina ne. Omladina je pak karakteristična za moderna društva i nastaje kao konstrukt (Marjanović, 2015: 55-60).

Generacija Z (zed) je kohorta oko koje ne postoji konsenzus o graničnim godinama, međutim, najrasprostranjeniji stav jeste da u tzv. „zumere” spadaju rođeni u periodu od 1995. do 2010. godine. Neki od srodnih naziva generacije Z jesu generacija „ja”, digitalni domoroci, *pivotal*s, u Sjedinjenim Američkim Državama još je nazivaju i generacijom 11. septembra, Gugl generacijom, hiperpovezanim generacijom, itd. Svaka generacija, kako smo već i naveli, ima markere koji utiču na njene osnovne karakteristike. Važni svjetski događaji koji su uticali na generaciju Z jesu borba protiv terorizma nakon napada na Svjetsku trgovinsku organizaciju, recesija od 2007. do 2009. godine, opšta digitalizacija i razvoj tehnologije i pojava društvenih mreža. Najznačajnije karakteristike ovog društvenog doba jesu sveopšta digitalizacija, a s obzirom na to svaki fizički aspekt ima svoj virtualni ekvivalent. Ova generacija preferira korišćenje tehnologija radije nego susret licem u lice. Kako navode istraživači poput Dana Švabela, Kori Similer i Megan Grejs, pripadnici generacije Z su otvoreni, cijene iskrenost i prihvataju različitost, dosta su tolerantniji od generacije milenijalaca, i ono najvažnije, poštuju tradicionalne vrijednosti, porodicu kao osnovnu ćeliju društva i samokontrolu (Vojvodić, 2019: 108-109).

Našim istraživanjem obuhvaćena je populacija mladih sa prosjekom od 22 godine, što po nužnosti podrazumijeva da su pripadnici generacije Z rođeni od 1995. do 2010. godine.

Najstariji imaju 30, a najmlađi 15 godina, pa i to odgovara našem opsegu definisanja mladih (14-27). S obzirom na to, dubljoj analizi generacije Z pristupićemo kroz obradu pojedinih podataka iz našeg istraživanja.

U formativnim godinama mladih najznačajnija institucija pored porodice jeste škola kao dominantan državni ideološki aparat. Prema Luju Altiseru, škola „uzima” djecu svih klasa i godina, te uz pomoć novih ili starih metoda, u dobu kada su djeca najranjivija, utiskuje različite vještine uvijene u vladajuću ideologiju (Altiser, 2009: 43). Tako se stvaraju osnovna načela i pogledi na svijet koja imaju za cilj održanje postojećeg sistema upravljanja. Oni su različiti od društva do društva, s obzirom na tradiciju, kulturu, jezik, itd. Kultura i istorija su epifenomeni ideologija, one su ključne za ispoljavanje i materijalizaciju ideologija određenog perioda (Vranić, 2024: 112). Zato nam je od izuzetne važnosti izučavanje uticaja ideologija na posebne generacije, što po nužnosti utiče i na političku kulturu. U školi i porodici, tokom primarne socijalizacije, konstruišemo svoj autentičan odnos prema društvenoj zbilji. Nakon škole, drugi dominantan ideološki aparat jesu mediji. Prema Altiseru, u informacione državne ideološke aparate spadaju štampa, radio, televizija.

Odnos generacije Z prema klasičnim informacionim ideološkim aparatima je ambivalentan. Prevashodno, veoma mali broj pripadnika redovno prati klasične medije, poput televizije, novina, radija. Dakle, ne možemo reći da se politička kultura mladih gradi ustaljenim sistemima informisanja, tako da država nema veliki uticaj na njih preko ovih klasičnih informacionih ideoloških aparata.

Informisanje se odvija uglavnom preko društvenih mreža i internetskih portala. Prema našem istraživanju, povjerenje u sve izvore informisanja je na izuzetno niskom nivou. Medijima ukupno vjeruje 3,6 odsto ispita-

nika, međutim, klasičnim medijima vjeruje 31,17 odsto, internet portalima 15,86, a društvenim mrežama svega 18,2 odsto ispitanika. Jedan od razloga jeste svakako i to što tek 7,39 odsto smatra da je sadržaj plasiran na internetu istinit. Ipak znatan broj, njih 37,29 odsto, stavove na društvenim mrežama kritički vrednuje kroz prizmu vlastitih stavova, jer se 38,92 odsto ispitanika informiše preko društvenih mreža.

Nije ništa bolje ni kod mladih u državama poput SAD. Prema istraživanju Galupa, samo 16 odsto ispitanika vjeruje u medije, a 88 gotovo uopšte ne vjeruje (Hrynowski, Marken, 2023). Razloge za to možemo tražiti u strahu od obmane, propagande ili prosto nepostojanju želje da im to budu sredstva informisanja o određenim društvenim pitanjima. Evidentno je da postoji neophodnost prelaska na drugačija sredstva informisanja ukoliko državni aparat, funkcioneri i političari budu željeli da dopru do pripadnika generacije Z.

Kada je riječ o političkom državnom ideološkom aparatu (politički sistem, državne institucije i političke partije), u našem istraživanju svega 6,31 odsto ispitanika vjeruje da može uticati na vladinu politiku, ali uprkos tome 72,79 odsto uvijek izlazi na izbore. Politička participacija nije na zavidnom nivou, naročito zbog nepovjerenja u institucije. U izvršnu i zakonodavnu vlast vjeruje 7,93 odsto, a sudsku 9,19 odsto ispitanika. U partije vjeruje samo 2,52 odsto ispitanika, jer smatra da ih interesuje samo glas, a ne mišljenje birača (85,41%). Dominantno je nepovjerenje i u nevladine organizacije - više od 80 odsto. Takođe, 43,24 odsto ispitanika smatra da ne treba biti nužno lojalan državnim vlastima, ali su većinom neutralni (42,7%) kada je u pitanju opstanak društva usljed osporavanja autoriteta. Nameće se pitanje, ko su dominantni autoriteti mladima ukoliko to nisu ni mediji, ni političari, a ni ljudi oko njih, s obzi-

rom na to da 75,86 nema povjerenje ni u koga?

Kao što smo prethodno naveli, generacija Z je tolerantnija od prethodnih jer 66,49 odsto ispitanika nema problem sa onima koji misle drugačije od ostalih, te imaju želju za različitosti (44,68%), a samo njih 27,21 odsto ponaša se onako kako okolina očekuje. Generacija Z nije dominantno uključena u „spiralu tišine“, jer samo 30,91 odsto strahuje da iskaže drugačije mišljenje.

Takođe, u prethodnom poglavlju smo analizirali i odnos prema državnim simbolima, što opravdava tezu da je ova generacija privržena državi, naciji i njihovim obilježjima.

Karakteristika mladih jeste njihova individualizacija koja je pojačana tranzicijom, ekonomskim krizama, kasnim ulaskom u svijet rada i osamostaljenja od roditelja. Položaj mladih prilično je marginalizovan, sa tendencijom mijenjanja tog stanja, naročito u većim gradovima (Marjanović, 2015: 61).

ZAKLJUČAK

Jedno od najizraženijih i najalarmantnijih obilježja političke kulture u Srbiji i Republici Srpskoj jeste nepovjerenje mladih ljudi u politiku. Kategorija stanovništva koja stupa u građanski život i na javnu scenu ne vjeruje najznačajnijim institucijama svoje države, njenoj vladi, parlamentima i predsjednicima, pravosudnim ustanovama i medijima, nema povjerenja ni u svoje sugrađane, kao ni u vlastitu mogućnost da utiče na političke procese.

Politička kultura obuhvata odnos pojedinaca prema politici (političkim institucijama, procesima, simbolima). Dimenzioniranje političke kulture vrši se prema povjerenju u državu, ali i sunarodnike (sugrađane) kao političke subjekte, tj. da država, institucije i politički predstavnici rade u interesu zajednice i opšteg dobra. Povjerenje je središnji pojam političke integracije i stabilnosti sistema –

povjerenje, a ne slijepa poslušnost i pokornost. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da ne postoji to krucijalno važno povjerenje.

Pokazani stepen nepovjerenja svjedocanstvo je nezadovoljavajuće (nedovoljne) demokratske konsolidacije države. Rezultati istaživanja pokazuju da velika većina mladih u Srbiji i Republici Srpskoj nema povjerenja ni u sposobnost svojih sunarodnika da izaberu dobru vlast, ali ni u vlastite mogućnosti da utiču na političke procese. Zabrinjavajuće je pitanje legitimiteta narodnih poslanika i drugih političkih predstavnika, što implicira i na opštu deligitimaciju sve tri grane vlasti.

Masovni protesti studenata, koji mahom spadaju u generaciju Z, izražavaju opšte nezadovoljstvo prevashodno sistemom, zbog trajne korupcije, osjećaja nemogućnosti da promijene stvarnost kroz klasične institucije predstavničke demokratije, porasta prisustva nekompetentnih pojedinaca sa stranačkom afilijacijom na ključnim i odgovornim pozicijama i zbog straha od neizvjesne budućnosti. Upravo ovi protesti pokazuju svu zaostalost klasičnih instituta političke organizovanosti kroz institucije liberalne demokratije i medija koje pomenuta grupacija ne prati. Budućnost će pokazati kako na institucionalno zadovoljavajući način involvirati mlade, te reformama sistema zadovoljiti njihovu potrebu za razvojem.

REFERENCE

- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Almond, G., Verba, S. (2000). *Civilna kultura*. Zagreb: NIZ Politička kultura.
- Altiser, L. (2009). *Ideologija i državni ideološki aparati*. Beograd: Karpos.

- Birch, A. (1993). *The concepts and theories of modern democracy*. London: Routledge.
- Fuzaro, D. (2020). *Misliti drugačije*. Filozofija neslaganja. Beograd; Clio.
- Hrynowski, Z., & Marken, S. (2023, September 14). Gen Z voices lack trust in major U.S. institutions. Gallup. <https://news.gallup.com/opinion/gallup/510395/gen-voices-lack-trust-major-institutions.aspx>
- Kastels, M. (2022). *Sunovrat. Kriza liberalne demokratije*. Beograd: Clio.
- Krastev, I. (2013). *S verom u nepoverenje*. Beograd: Clio.
- Krastev, I. (2017). *Ometena demokratija*. Globalna politika protesta. Beograd: Službeni glasnik.
- Lloyd, Dž. (2008). *Šta mediji rade našoj politici*. Beograd: Samizdat B92.
- Marjanović, M. (2015). „Sociološki pojam generacije” u *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, Novi Sad, str. 55-66.
- Mojsi, D. (2012). *Geopolitika emocija*. Beograd: Clio.
- Pye, L. W. (1968). „Political Culture”, in *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. (ed), vol. 12, pp. 218-224, Macmillan and Free Press, USA.
- Ransijer, Ž. (2013). *Mržnja prema demokratiji*. Loznica: Karpos
- Teodosijević, B., Pavlović Z. (2017). „Nepoverenje u demokratske institucije i podrška nedemokratskim sistemima vladavine: populistički mehanizam”, u *Populizam*, Institut društvenih nauka. Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje, Beograd, str. 67-85.
- Vasović, M. (2007). *U predvorju politike*. Beograd: Službeni glasnik.
- Verba, S. (1965). „Comparative Political Culture”, in: Verba, S., & Pye, L. W. (Eds.). *Political culture and political development (Studies in Political Development, Vol. V)*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Vojvodić, K. (2019). „Generation Z in brick-and-mortar stores: a review and research propositions” u. *Poslovna izvrsnost*, Zagreb, Vol. 13, br. 1, str. 105-120.
- Vranić, B. (2024). *Političke ideologije – od istine do tiranije*. Beograd: Clio.
- Vranić, B. (2025). Od otuđenosti do omladinskog partizanstva. *Politeia*, 15(29), 11-28. <https://doi.org/10.5937/politeia0-59169>
- Vujčić, V. (1997). „Pojam politička kultura”, u *Politička misao*, Zagreb, Vol XXXIV, br. 4. str. 109-128
- Vujčić, V. (1998). „Tipologija političke kulture” u *Politička misao*, Vol. XXXV, br. 4, str. 98-131.
- Vuković, Đ. (2020). *Kontekst političke kulture*, drugo, dopunjeno izdanje. Banja Luka: Fakultet političkih nauka.
- Vuković, Đ., Vranješ. A. (2025). *Virtuelna lomača – Kako društvene mreže razaraju javnu debatu?* Beograd: HERAedu, Institut za političke studije

Đorđe Vuković, Aleksandar Vranješ,
Srđan Radanović

Review paper

POLITICAL PARTICIPATION AND TRUST OF YOUTH IN SERBIA AND THE REPUBLIC OF SRPSKA IN POLITICAL INSTITUTIONS

Key words

Political participation; social networks; youth; Generation Z; trust; institutions; Serbia; Republic of Srpska.

Authors

Dr. Đorđe Vuković is a Full Professor at the Faculty of Political Sciences, University of Banja Luka.

Dr. Aleksandar Vranješ is an Assistant Professor at the Faculty of Political Sciences, University of Banja Luka.

Srđan Radanović is a student at the Faculty of Political Sciences, University of Banja Luka.

Correspondence

*djordje.vukovic@fpn.unibl.org
aleksandar.vranjes@fpn.unibl.org
srdjanradanovic4@gmail.com*

Fields

*Political Theory
Political Communication*

DOI

10.5937/politeia0-62871

Paper received on

18.09.2025

Paper accepted for publishing on

26.11.2025

Summary

This paper examines the level of political trust and patterns of political participation among young people in Serbia and the Republic of Srpska, focusing on members of Generation Z. Using a mixed-method approach and a sample of 555 respondents, the study analyzes key dimensions of political culture, including media literacy, political involvement, cynicism, anomie, institutional trust, authoritarian tendencies, and attitudes toward national symbols. The findings reveal a strikingly low level of trust in essential political institutions—government, parliament, presidency, judiciary, and political parties—despite a relatively high rate of electoral participation. Most young people believe that political parties do not represent citizens' interests, that media are not reliable sources of information, and that individuals have no real possibility to influence political decision-making. Although Generation Z shows strong attachment to national symbols and displays tolerance toward diversity, there is a growing sense of political cynicism, marginalization, and dissatisfaction with traditional democratic institutions for failing to meet the expectations of young people. The results point to a structural crisis of political legitimacy and emphasize the need for new mechanisms to meaningfully integrate young people into political processes. Strengthening the institutional trust of Generation Z emerges as a key prerequisite for democratic consolidation.